

УДК 346.14

DOI <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i92.3264>*Г. Я. Оверко*

ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ У ГОСПОДАРЬКОМУ ПРАВІ

Актуальність дослідження. У цій роботі розглянуто поняття збитків, досліджено співвідношення поняття реальних збитків за цивільним та господарським законодавством. Як відомо теоретикам і практикам у галузі юриспруденції, в умовах сьогодення актуальним є належне юридичне закріплення господарсько-правової санкції у господарському законодавстві та господарських договорах, що може стати суттєвим важелем запобігання господарських правопорушень. З іншого боку, правильно вибрані механізми застосування належно закріплених господарсько-правових санкцій можуть послужити реальному відшкодуванню всіх завданих правопорушенням збитків.

Метою цього дослідження є встановлення проблем законодавчого регулювання застосування такої господарсько-правової санкції, як збитки, а також аналіз правозастосовної практики з цієї проблеми.

Вивченням такого виду господарсько-правової санкції, як збитки, займались науковці В.С. Щербина, О.М. Вінник, В.В. Васькін, В.П. Грибанов, Н.С. Малєїна, В.К. Мамутова та багато інших.

Відповідно до норм господарського законодавства учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено [1, ст. 224].

Згідно із положеннями Цивільного кодексу, відшкодування збитків розглядається як один зі способів відшкодування майнової шкоди, яка на вимогу особи, якій завдано шкоди, та відповідно до обставин справи може відшкодовуватися не тільки в грошовій формі, але й в інший спосіб, до яких віднесено відшкодування шкоди в натурі (передача речі того ж роду та тієї ж якості, поладження пошкодженої речі тощо) [2, ч. 4 ст. 22].

Під збитками розуміються витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також недержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною [1, ч. 2 ст. 224].

Згідно із положеннями ч. 3 ст. 216 ГК, потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі. А це означає, що обов'язок відшкодувати збитки прямо врегульовано законом.

Проте якщо збитки згадані в господарському договорі, то слід уважно підійти до тлумачення таких положень договору. Оскільки, згідно із законом якщо за невиконання або неналежне виконання зобов'язання встановлено штрафні санкції, то збитки відшкодовуються в частині, не покритій цими санкціями.

Крім цього, слід пам'ятати, що законом або договором можуть бути передбачені випадки, коли:

– допускається стягнення тільки штрафних санкцій;
– збитки можуть бути стягнуті у повній сумі понад штрафні санкції;
– за вибором кредитора можуть бути стягнуті або збитки, або штрафні санкції [1, ст. 232].

Отже, закон дає право погодити договором вибір між відшкодуванням збитків або штрафних санкцій, або ж збитки можуть бути стягнуті в повній сумі.

За загальним правилом господарського кодексу: якщо за невиконання або неналежне виконання зобов'язання встановлено штрафні санкції, то збитки відшкодуються в частині, не покритій цими санкціями. Тому, вважаємо, що в положеннях господарського договору юристам-практикам для захисту інтересів конкретного суб'єкта господарювання варто вказувати фразу: «збитки, заподіяні контрагентом за договором, стягуються у повній сумі понад штрафні санкції».

Також норми Цивільного кодексу передбачають можливість погодити договором розмір збитків, що підлягають відшкодуванню у твердій сумі (ч. 1 ст. 624 ЦК).

Господарсько-процесуальне законодавство регулює правила відшкодування збитків, зокрема, сторона, яка порушила своє зобов'язання або напевно знає, що порушить його, повинна невідкладно повідомити про це другу сторону; сторона господарського зобов'язання позбавляється права на відшкодування збитків у разі, якщо вона була своєчасно попереджена другою стороною про можливе невиконання нею зобов'язання і могла запобігти виникненню збитків своїми діями [2, ст. 226].

Зважаючи на це, окремі дослідники вважають, що інститут відшкодування збитків в українському законодавстві базується на таких загальних принципах, як: 1) повна компенсація збитків; 2) достовірність; 3) передбачуваність шкоди; 4) вжиття заходів для запобігання виникненню збитків [3, ст. 125].

У наукових колах прийнято також вважати, що всі збитки поділяються на два види:

1) ті витрати, які пов'язані із втратою або пошкодженням майна (їх прийнято називати позитивною шкодою у майні, або прямими збитками);

2) ті витрати, які полягають у недоотриманні майна, яке повинно було примножитись у разі відсутності правопорушення за звичайних обставин, – недоотримані доходи (втрачена або упущена вигода).

Проте за господарським законодавством до складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються:

1) вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, що визначена відповідно до вимог законодавства;

2) додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною;

3) неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною;

4) матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом.

З огляду на те, що поняття збитків врегульовано і цивільним, і господарським кодексом, науковці зробили спробу порівняти це правове врегулювання.

В.С. Щербина, до прикладу, дійшов висновку, що обидва кодекси потребують між собою узгодження, зокрема з питань:

а) про склад збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила правопорушення (ч. 2 ст. 22 ЦК і ч. 2 ст. 224 і ч. 1 ст. 225 ГК). Про це також наголошують і інші науковці, що, на відміну від ЦК України, ГК України включає до складу збитків ще і матеріальну компенсацію моральної шкоди у випадках, передбачених законом [4, с. 77];

б) визначення поняття збитків. Як уже наводилось, обидва кодекси по-різному тлумачать це поняття;

в) визначення змісту реальних збитків. Так, до реальних збитків у ч. 2 ст. 22 ЦК належать:

- втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, взагалі не згадуючи про вартість втраченої речі;
- витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права.

Але до реальних збитків, згідно із ч. 1 ст. 225 ГК України, належать:

- вартість втраченого майна;
- вартість пошкодженого або знищеного майна.

Як бачимо, у ЦК взагалі не згадується про вартість втраченої речі як про збиток. Зрештою, підкреслимо, що досі вкрай необхідне встановлення єдиного (загального) правила щодо співвідношення збитків і неустойки (ч. 1 ст. 624 ЦК України і відповідна їй ч. 1 ст. 232 ГК України). Адже цивільним кодексом встановлюється штрафна неустойка, а господарським – залікова.

З урахуванням основних принципів господарсько-правової відповідальності відшкодування збитків не звільняє правопорушника без згоди другої сторони від виконання прийнятих зобов'язань у натурі (ст. 216 ГК).

Якщо звернутись до практики господарських судів з цієї проблематики та роз'яснень Вищого господарського суду, то варто наголосити на таких особливостях. Для господарських судів діють роз'яснення про необхідність під час вирішення спорів про стягнення заподіяних збитків перш за все з'ясовувати правові підстави покладення на винну особу цієї майнової відповідальності з тим, щоб відрізнити обов'язок боржника відшкодувати збитки, завдані невиконанням або неналежним виконанням зобов'язання, що випливає з договору (ст. 623 ЦК), від позадоговірної шкоди, тобто від зобов'язання, що виникає внаслідок заподіяння шкоди (глава 82 ЦК). Правильне розмежування підстав відповідальності необхідно ще й тому, що розмір відшкодування збитків, завданих кредитором невиконанням або неналежним виконанням зобов'язань за договором, може бути обмеженим (ст. 225 ГК), а у разі відшкодування позадоговірної шкоди остання підлягає стягненню у повному обсязі (ст. 1166 ЦК) [5, п. п. 1, 2].

Отже, необхідно справді звертати увагу, яке походження мають збитки в конкретній справі: з договірної чи позадоговірної зобов'язання.

Також важливо знати, що ВГС роз'яснює, що витрати на оплату юридичних послуг не є збитками у розумінні статті 623 Цивільного кодексу України та статті 224 Господарського кодексу [6, п. 2].

На обґрунтування цього суд роз'яснює, що заявлена до стягнення сума витрат на оплату юридичних послуг не є збитками, оскільки такі витрати не мають обов'язкового характеру та необхідних ознак збитків відповідно до приписів чинного законодавства, а факт їх наявності та розмір не перебувають у безпосередньому причинному зв'язку з неналежним виконанням відповідачем зобов'язань за договором оренди (постанова Вищого господарського суду України від 13.04.10 р. № 05/248-09).

Варто звернути увагу на особливості відшкодування окремих видів збитків, передбачених у послідовності, що встановлена господарським законодавством.

1. Часто наслідком господарських правопорушень збитками є *вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна*. Слід підкреслити, що вартість майна, пошкодженого з вини правопорушника, повинна бути відшкодована в повному обсязі. Під час визначення розміру збитків, заподіяних порушенням господарських договорів, береться до уваги вид (склад) збитків та наслідки порушення договірних зобов'язань для підприємства. Тоді як відповідачу потрібно довести відсутність його вини у спричиненні збитків позивачу.

Наприклад, Сторона-1 (позивач) звернулась до Сторони-2 (відповідач) з позовом стягнення збитків у сумі 1959212,45 гривні. Позовні вимоги мотивовані нанесенням збитку майну позивача, що знаходилось в орендованих у відповідача приміщеннях, котрі згоріли з вини орендаря, на думку позивача [5].

Вищий господарський суд у цій справі обґрунтував, що для застосування такої міри відповідальності, як стягнення збитків за порушення договірних зобов'язань та/або відшкодування позадоговірної шкоди, потрібна наявність усіх елементів складу цивільного правопорушення: протиправна поведінка, збитки, причинний зв'язок між протиправною поведінкою боржника та збитками кредитора, вина боржника.

Відсутність хоча б одного із вказаних елементів, що утворюють склад правопорушення, не дає підстави кваліфікувати поведінку боржника як правопорушення та, відповідно, не може бути підставою застосування відповідальності за порушення у сфері господарської діяльності.

Важливим елементом доказування наявності збитків є встановлення причинного зв'язку між протиправною поведінкою заподіювача та збитками потерпілої сторони. Причинний зв'язок між протиправною поведінкою і збитками є обов'язковою умовою відповідальності. Слід довести, що протиправна дія чи бездіяльність заподіювача є причиною, а збитки, які завдані особі, – наслідком такої протиправної поведінки. Протиправна поведінка особи тільки тоді є причиною збитків, коли вона прямо (безпосередньо) пов'язана зі збитками. Непрямий (опосередкований) зв'язок між протиправною поведінкою і збитками означає лише, що поведінка оцінюється за межами конкретного випадку і, відповідно, за межами юридично значимого зв'язку.

У ході судового розслідування справи було з'ясовано, що відповідно до Правил пожежної безпеки в Україні [8, п. 6] у разі передачі в оренду цілісного майнового комплексу або окремих його частин, приміщень, інших об'єктів за домовленістю сторін цивільно-правового договору визначаються права та обов'язки орендаря

та орендодавця щодо забезпечення пожежної безпеки та відповідальності за порушення вимог пожежної безпеки на об'єкті оренди. І згідно із п. 3.22 цих Правил пожежної безпеки відповідальними особами за своєчасне і повне оснащення об'єктів вогнегасниками та іншими засобами пожежогасіння, забезпечення їх технічного обслуговування, навчання працівників правил користування вогнегасниками є власники цих об'єктів (або орендарі згідно з договором оренди).

Встановлено, що згідно з п. п. 4.1.7, 4.2.8 договору оренди між сторонами спору, відповідач зобов'язувався встановити систему протипожежної сигналізації та здійснювати експлуатацію централізованих систем протипожежної сигналізації, пожежогасіння за власний рахунок протягом усього строку дії цього договору. Ці положення договору відповідач повністю виконав.

Докази порушення відповідачем взятих на себе зобов'язань за укладеним між сторонами договором оренди судам не надані та матеріали справи не містять, а відповідач вказує на відсутність своєї вини у нанесенні позивачу збитків.

Судами зазначено також, що згідно зі ст. 62 Конституції України [3], відповідно до якої особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вина не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду, розслідування кримінального провадження слідчим органом не свідчить про наявність у діяч посадових осіб відповідача вини (умислу чи необережності) під час укладення договору, доки їхню вини не буде доведено у судовому порядку.

За таких обставин місцевий та апеляційний господарські суди дійшли обґрунтованого висновку, що позивачем не доведено наявності складу цивільного правопорушення, що є необхідною умовою застосування такої міри відповідальності, як стягнення збитків, у тому числі об'єктивної та суб'єктивної сторони спричинених збитків, причинно-наслідкового зв'язку між діями та понесеними позивачем збитками у розмірі 1959212 грн, у зв'язку з чим мотивовано відмовили у задоволенні заявлених позовних вимог.

Касаційну скаргу по цій справі надалі залишено без задоволення, а постанову Київського апеляційного господарського суду від 19 січня 2017 року – без змін [7].

Таким чином, зауважимо, що суди відмовляють у позовах про відшкодування збитків у зв'язку із втратою або пошкодженням майна, якщо вина відповідача не буде доведена у встановленому судом порядку.

2. *Додаткові витрати*, понесені стороною, є не менш поширеним видом збитків. У Господарському кодексі наводиться лише приблизний, невичерпний перелік збитків, які можуть бути відшкодовані як додаткові витрати. Додаткові витрати здійснюються кредитором у зв'язку з неправомірними діями боржника.

Відшкодування сплачених банку відсотків, як завданих кредитором збитків, має право вимагати від несправної сторони потерпіла сторона за договором, яка повинна довести, що ці збитки завдані кредитором саме невиконанням боржником зобов'язання за договором. У разі поставки товару неналежної якості і його повернення продавцю додаткові витрати можуть полягати у провізній платі, у платі за користування вагонами, у платі за оформлення документів на відправлення вантажу, вартості залізничного тарифу тощо [9].

До додаткових витрат відносять також штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам у зв'язку з правопорушенням. Такі штрафні санкції підлягають компенсації лише за наявності доказів фактичної їх сплати за умови їх безпосереднього зв'язку з конкретним правопорушенням. Умовні чи майбутні платежі за невиконаними зобов'язаннями в конкретній справі конкретним судом до уваги братись не будуть. Оскільки в майбутньому може і не виникнути такого позову чи вимоги.

Штрафи, сплачені до державного чи місцевого бюджету, теж можуть вважатись збитками. Проте підставою для віднесення публічно-правових платежів до складу збитків повинен бути доведений причинний зв'язок цих платежів з невиконанням зобов'язання боржником. Адже правопорушник зобов'язаний відшкодувати будь-які витрати незалежно від їх правової природи, якщо вони здійснені потерпілою стороною внаслідок порушення її права.

3. *Упущена вигода.* Суди приділяють окрему увагу вирішенню спорів про відшкодування збитків у вигляді упущеної вигоди. Вищий господарський суд роз'яснює, що суди повинні дослідити, чи могли такі збитки бути реально понесені кредитором та чи вживав кредитор заходів щодо їх відшкодування.

Наприклад, наводиться справа за позовом Сторони-1 до місцевого господарського суду з позовом з проханням стягнути зі Сторони-2 суму упущеної вигоди, обґрунтовуючи свої вимоги тим, що відповідач безпідставно займає орендовані позивачем приміщення, що позбавляє його можливості використовувати їх у своїй господарській діяльності й отримувати прибуток. Суд першої інстанції позов у цій справі задовольнив, вважаючи позовні вимоги обґрунтованими. Проте Апеляційний господарський суд рішення господарського суду скасував, прийнявши нове рішення. На обґрунтування якого посилався на положення Цивільного кодексу [2, ст. 22], який вказує на те, що збитки мають бути реальними, а не уявними. Допускаємо, що, якщо б як доказ позивач приніс оферту від іншого контрагента укласти договір оренди з реальними ціновими пропозиціями, суд міг би це врахувати. Проте за наявних доказів у справі Апеляційний господарський суд наголосив, що у вигляді упущеної вигоди відшкодовуються тільки ті збитки, які б могли бути реально отримані [6].

З огляду на наведене апеляційний господарський суд дійшов обґрунтованого висновку про відмову у позові [10].

Окремої уваги заслуговує упущена вигода суб'єкта господарювання, що спричинена незаконними діями представників органів державної влади.

За загальним правилом шкода, заподіяна протиправною поведінкою представників органів державної влади, відшкодовується з державного бюджету із застосуванням правила подальшої регресної вимоги до цього представника. Проте як же бути зі збитками у вигляді недоотриманого прибутку, втраченої вигоди, що були спричинені, до прикладу, незаконною перевіркою представниками Державної фіскальної служби, безпідставно накладеними арештами на майно та рахунки суб'єкта господарювання та інше?

Збитки, завдані суб'єкту господарювання у зв'язку з неправомірним застосуванням до нього адміністративно-господарських санкцій, підлягають відшкодуванню в порядку, встановленому цим Кодексом та іншими законами [1, ст. 249].

4. *Матеріальна компенсація моральної шкоди* у господарському законодавстві з 2003 року посідає своє особливе і неоднозначне місце. Питання відшкодування моральної шкоди суб'єкту господарювання є доволі дискусійним з причин суперечок про врегулювання такого відшкодування нормами загального чи спеціального законодавства, а також з причин суперечок про віднесення такого виду санкцій до договірного чи позадоговірного зобов'язання.

Деякі автори навіть вважають, що господарське законодавство обмежує право суб'єктів підприємницької діяльності на відшкодування моральної шкоди, ототожнюючи його з відшкодуванням збитків [11, ст. 86].

До випадків заподіяння моральної (немайнової) шкоди суб'єкту господарювання належать ті, що прямо передбачені законом, і ті, що беруться до уваги судами на загальних та договірних підставах, зокрема: приниження ділової репутації; посягання на фірмове найменування; посягання на товарний знак; розголошення комерційної таємниці; розголошення банківської таємниці; дії, спрямовані на зниження престижу, підрив довіри; порушення авторських та або суміжних прав; використання недобросовісної конкуренції; невиконання рішення суду тощо.

Крім цього, моральна шкода суб'єкту господарювання може бути відшкодована і на підставі загального і на підставі спеціального законодавства, а також із врахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Висновки. З урахуванням дослідженого можна виокремити ознаки збитків:

- відшкодування збитків – один з основних видів господарсько-правової відповідальності;
- застосовуються збитки у всіх сферах господарських відносин: горизонтальних (у тому числі внутрішньогосподарських відносинах) і вертикальних;
- збитки можуть виникнути у разі будь-якого господарського правопорушення, якщо інше прямо не передбачено законом, незалежно від того чи це договірні чи позадоговірні відносини;
- реалізація права на відшкодування збитків не залежить від наявності відповідної умови в договорі, якщо збитки завдані порушенням умов господарського договору;
- суд не в праві зменшувати розмір доведених збитків на власний розсуд, як це дозволено, наприклад, у випадках застосування штрафних санкцій;
- відшкодування збитків покликане забезпечити компенсацію всіх витрат, понесених внаслідок вчинення господарського правопорушення;
- збитками є витрати, зроблені управненою стороною, через порушення її права за договором чи законом; втрата або пошкодження майна управненої сторони; недержані доходи управненої сторони;
- збитками також є матеріальна компенсація моральної шкоди;
- правопорушник не звільняється від обов'язку виконати зобов'язання в натурі навіть, якщо він відшкодував збитки, що спричинені таким невиконанням;
- за законодавством якщо за невиконання або неналежне виконання зобов'язання встановлено штрафні санкції, то збитки відшкодовуються в частині, не покритій цими санкціями;

– для відшкодування збитків вимагається наявність усіх чотирьох підстав відповідальності (наявність правопорушення; наявність самого збитку; причинно-наслідковий зв'язок між правопорушенням і збитком; вина правопорушника).

– правопорушник зобов'язаний повністю відшкодувати завдані ним збитки, якщо інше не передбачено законом.

Література

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436, зі змінами та доповненнями. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. № 19–20; № 21–22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#n1574>

2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV, зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Подоляк С. А. Правове регулювання договірної відповідальності в господарських відносинах в умовах євроінтеграції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. *Серія право*. Випуск 42, ст. 123–127.

4. Селіванова І. А. Співвідношення Цивільного та Господарського кодексів України в регулюванні відповідальності за порушення у сфері господарювання. *Хозяйственное законодательство Украины: практика применения и перспективы развития в контексте европейского выбора* : сб. науч. тр. НАН України. Ин-т економіко-правових досліджень / редкол.: Мамутов В. К. (отв. ред.) і др. Донецк : ООО «Юго-Восток, ЛТД», 2005. С. 77–78.

5. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням шкоди : роз'яснення Вищого арбітражного суду України від 01.04.94 р. № 02-5/215. URL: https://ips.ligazakon.net/document/SD94029?an=589100&ed=2007_12_29

6. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства у справах, в яких заявлено вимоги про відшкодування збитків : оглядовий лист Вищого господарського суду України від 14.01.2014 р. № 01-06/20/2014. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-novosti-zakonodatelstva-1-zakonodatelstvo-po-delam-o-vozmeshhenii-ubytkov>

7. Постанова ВГСУ від 20.04.2017 року у справі № 910/13517/16. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_vgsu_vid_20_04_2017_roku_u_spravі_910_13517_16/

8. Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України № 1417 від 30 грудня 2014 року та зареєстровані в Міністерстві юстиції України 5 березня 2015 року за № 252/26697. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1410-04>

9. Коментар до статті 225 Господарського кодексу України від 01.01.2016. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/KK003989?an=2>

10. Постанова Вищого господарського суду України від 13.06.12 р. у справі № 10/27. URL: <http://www.arbitr.gov.ua/news/1385/>

11. Мельничук М. Відшкодування моральної шкоди у сфері підприємницької діяльності. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 2. С. 85–87.

Анотація

Оверко Г. Я. Відшкодування збитків у господарському праві. – Стаття.

У цій статті розглянуто поняття збитків, досліджено співвідношення поняття реальних збитків за цивільним та господарським законодавством, окремі питання практики відшкодування збитків, вивчено роз'яснення вищих судів з цієї проблематики, оцінено та досліджено практику відшкодування окремих видів збитків. Зауважено, що умовами (підставами) відшкодування збитків у практиці господарських судів є: наявність правопорушення; наявність виду збитку; причинно-наслідковий зв'язок між правопорушенням і збитком; наявність вини правопорушника. Встановлено, що за господарським законодавством до збитків, як однієї з найпоширеніших господарсько-правових санкцій, належать і моральна шкода, заподіяна суб'єкту господарювання, і вартість майна, що могло бути або пошкоджено, або знищено, і витрати, що додатково понесені, як-то штрафні санкції, сплачені іншим контрагентом, і недержані прибутки, що називаються втраченою вигодою. Збитки можуть виникнути у разі будь-якого господарського правопорушення, якщо інше прямо не передбачено законом, незалежно від того чи це договірні чи позадоговірні відносини. Наведено перелік випадків заподіяння моральної

(немайнової) шкоди суб'єкту господарювання. Зауважено, що до складу збитків, що є додатковими витратами, відносять штрафні санкції, що сплачені іншим суб'єктам. Такі штрафні санкції підлягають компенсації лише за наявності доказів фактичної їх сплати за умови їх безпосереднього зв'язку з конкретним правопорушенням. На практиці суди приділяють окрему увагу вирішенню спорів про відшкодування збитків у вигляді упущеної вигоди. Суди повинні дослідити, чи могли такі збитки бути реально понесені кредитором та чи вживав кредитор заходів щодо їх відшкодування. Збитки у вигляді недоотриманого прибутку, втраченої вигоди, що були спричинені незаконною перевіркою представників органів державної влади, безпідставно накладеними арештами на майно та рахунки суб'єкта господарювання чи інше, відшкодовуються за загальним правилом, як і шкода, що заподіяна протиправною поведінкою представників органів державної влади. У такому разі збитки відшкодовуються з державного чи місцевого бюджету.

Ключові слова: реальні збитки, моральна шкода, додатково понесені витрати, неoderжані прибутки, втрачена вигода.

Summary

Owerko H. Ya. Compensation for damages in commercial law. – Article.

This article examines the concept of damages, the relationship between the concept of real damages under civil and commercial law, considers some issues of compensation, examines the explanations of higher courts on this issue, evaluates and studies the practice of compensation for certain types of damages. It is noted that the conditions (grounds) for damages in the practice of commercial courts are: the presence of an offense; the presence of the type of damage; the causal link between the offense and the damage; the presence of guilt of the offender. It is established that according to the economic legislation, the losses, as one of the most common economic and legal sanctions, include moral damage caused to the business entity; and the value of property that could have been either damaged or destroyed; and costs incurred in addition, such as penalties paid to other counterparties; and unearned profits, called lost profits. Losses may arise in the case of any economic offense, unless otherwise expressly provided by law, regardless of whether it is a contractual or non-contractual relationship. The list of cases of causing moral (non-pecuniary) damage to the business entity is given. It is noted that the composition of losses that are additional costs include penalties paid to other entities. Such penalties are subject to compensation only if there is evidence of their actual payment, provided they are directly related to the specific offense. In practice, courts pay special attention to resolving disputes over damages in the form of lost profits. The courts must examine whether such damages could have actually been incurred by the creditor and whether the creditor has taken measures to compensate them. Losses in the form of lost profits, lost profits caused by illegal inspections of government officials, unjustified seizures of property and accounts of an entity or otherwise, are generally reimbursed as well as damage caused by illegal conduct of government officials. In this case, the losses are reimbursed from the state or local budget.

Key words: real losses, moral damage, additional costs incurred, unearned income, lost benefit.